

120 éves a Rerum novarum

A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARÁNAK
KÖNYVEI

TANULMÁNYOK 11.

Sorozatszerkesztő: *Szabó István*

120 ÉVES A RERUM NOVARUM

tanulmánykötet

Szerkesztette:
TÓTH TIHAMÉR

PÁZMÁNY PRESS
Budapest 2012

©Szerzők, Szerkesztő 2012
© PPKE JÁK, 2012

ISSN 1417-7285 (fősorozat)
ISSN 2061-7240 (alsorozat)
ISBN 978-963-308-068-9

Kiadja: Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
1088 Budapest, Szentkirályi u. 28–30.
www.jak.ppke.hu
Felelős kiadó: Dr. Schanda Balázs dékán

Szerkesztés, nyomdai előkészítés: Szakaliné Szeder Andrea

Készült a PPKE Egyetemi Nyomdában

TARTALOM

Előszó	7
Rövidítések jegyzéke	9
KRÁNITZ MIHÁLY Az egyház szociális gondoskodása XIII. Leó <i>Rerum novarum</i> (1891) és a magyar püspökök <i>Igazságosabb és testvériesebb világot</i> (1996) kezdetű körlevele alapján	13
SCHANDA BALÁZS Közjó és közjog	21
BERAN FERENC A munka, mint az Isten-képiség jele	27
VARGA GYÖZŐ A katolikus politológia vázlata A pápák társadalmi tanítása dióhéjban XIII. Leótól XVI. Benedekig	33
BÁNDI GYULA Az ember és a teremtett világ: felelősség, szubszidiaritás, szolidaritás, együttműködés	63
GYULAVÁRI TAMÁS Hagyományos munkavállalói jogok és új kihívások	85
KÖRÖSI ISTVÁN A <i>Rerum novarum</i> tól a szociális piacgazdaságig – a pápai enciklikák gazdasági tanítása a <i>Caritas in veritate</i> -ig	101
SZILÁGYI CSABA A magyar szociálpolitika és pauperizmus a <i>Rerum novarum</i> és a <i>Quadragesimo anno</i> korában	125

PÜNKÖSTY ANDRÁS Szolidaritás az Európai Unióban	139
TÓTH TIHAMÉR A katolikus egyház versenypolitikai üzenete – avagy létezik-e „vatikáni iskola”?	161
TURÁNYI BERNADETT A Katolikus Egyház társadalmi tanítása és a versenypolitikai célok	193

ELŐSZÓ

A XIII. Leó (1878-1903) által kiadott és *Rerum novarum* kezdőszavakkal közzismertté vált szociális pápai enciklika – melynek 120 éves emléke előtt tiszteleg a jelen kötet és a benne olvasható tanulmányok, nem pusztán a Katolikus Egyház szociális tanításának XIX. századi foglalata, hanem jóval többet jelent. Az első olyan enciklikát, amely útmutatást adott, különösen letisztult kategóriával és az emberi méltóság kiemelkedő szinten történt tárgyalásával. Az 1891. május 15-én keltezett dokumentum úttörő szerepet játszott a munkásság megbecsülése radikális változásának. Értékei és tartalma mindmáig nem veszítette el aktuitását. Természetesen ez nem jelentheti azt, hogy az emberi társadalom újabban keletkezett problémáira minden esetben választ találunk benne, mindazonáltal a dokumentumban tárgyalt kérdések és megoldások minden tekintetben megteremtik azt a keretet, amely alapján választ formálhatunk korunk kihívásaira. Így nyugodtan állíthatjuk, hogy az enciklika nem veszített aktualitásából az elmúlt 120 év alatt sem, amelyet jól illusztrál pl. az a gondolat, hogy az Isten által megteremtett ember méltósága és az abból fakadó kötelezettségek teljesítése – melyeknek emberi körülmények között lenne szükséges megvalósulnia – meggyőződésünk szerint, folyamatos figyelemmel kell, hogy történjen arra a természetes háttérre, azaz a családra és az általa hordozott kiemelkedő értékre, amely egyedül képes – természeténél fogva – az adott társadalom stabilitásának biztosítására. Ebbe a körbe beletartozik a szülők irányában megnyilvánuló tisztelet kifejezése is. Egyértelmű tehát, hogy a Katolikus Egyház kellő időben – a civil társadalomban megfogalmazódó intézményes reflexiók és végrehajtható megoldási kísérleteket megelőzve – a legmagasabb szinten reagált a munkásosztály szerepére és körülményeire, valamint annak az emberi élet objektív értéke alapján álló rendezésének szükségességére.

Nyilvánvaló, hogy az ember bármilyen jellegű munkavégzése és annak a társadalom működésére kiható cselekménye egymást kölcsönösen kiegészítő és így egymás munkáját, ill. annak értékét tiszteletben tartó rendszere – éppen az emberi méltóság elfogadásával – meg kell, hogy határozza a közösségért (és kiemelten az egyes emberek családjáért) végzett munka értékének megbecsülését. Bizonyos, hogy mindez – a társadalomban betöltött szerepétől függetlenül – a munkavégzés egyedi jellegétől és az azzal járó felelőségtől elszakíthatatlan.

nul történik, amely tisztán kihangsúlyozza, hogy a különféle típusú munkák jelentősége nem elszigetelten – egymástól függetlenül – valósul meg, hanem azoknak ténylegesen közvetlen vagy közvetett hatása van a teljes emberi közösségre.

A Teremtés könyve (Ter 1–3.) leírása arról tanúskodik, hogy a világban élő ember test és lélek egysége, azaz nem pusztán anyagi, hanem (a konkrét munkafolyamattól és társadalmi helyzettől függetlenül) maradandó szellemi vonatkozással rendelkezik. Az „őrizzé és művelje” kifejezés így a megteremtett ember feladatai között egyedülálló célként rögzíti a Világért való felelősséget.

XIII. Leó 1891-ben kiadott enciklikája tehát rávilágított a kortárs szociális problémákra és határozottan kifejtette azokat az alapelveket, amelyek megtartása elengedhetetlen része a munkavállalók megbecsülésének, mivel – amint azt fentebb jeleztük – azok az egyes személyek emberi méltóságából fakadnak. Ennek a fontosságát törekedett kihangsúlyozni számos további XX. és XXI. századi pápai megnyilatkozás. Fontos tehát, hogy mindezek háttérében azt a hívő meggyőződést látjuk, hogy az ember Isten képére és hasonlatosságára teremtett személy. Ez éppen arra utal, hogy az egyes embernek a felelőssége kiterjed mindarra, ami a világban történik. Az egyénnek a közösség javát, a közjót szem előtt tartva kell cselekednie, amely ebben az összefüggésben a konkrét társadalom életfeltételeinek összességét jelenti, azaz nem hagyhatja figyelmen kívül az ember istenképességét.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem által szervezett konferencia az eltelt 120 év távlatából éppen ennek az értéknek a modern kifejtésére vállalkozott. Reméljük, hogy a jelen kötetben összegyűjtött tanulmányok hozzájárulhatnak ennek az egyedülálló értékrendnek – a változó társadalmi környezet ellenére – a jobb megértéséhez és megőrzéséhez az emberi közösség javára.

Dr. Szuromi Szabolcs Anzelm DSc.

Rövidítések jegyzéke

A kötetben idézett és hivatkozott egyházi dokumentumok többsége a www.katolikus.hu „Könyvtár” menüpontja alatt a kibocsátó szerinti bontásban elérhető.

Az így olvasható dokumentumok egy része megjelent papíralapú kiadásban is. Szerzőink többnyire a dokumentumok belső szakaszszámozására hivatkoznak, amely megegyezik mind a papíralapú, mind az on-line felületen.

A fenti honlapról elérhető dokumentumok:

CA	II. János Pál pápa „Centesimus annus” kezdetű enciklikája (Róma, 1991. május 1.)
CV	XVI. Benedek pápa „Caritas in veritate” kezdetű enciklikája (2009)
DC	XVI. Benedek pápa „Deus caritas est” – „Az Isten szeretet” – kezdetű enciklikája a püspököknek, a papoknak és diakónusoknak, az Istennek szentelt személyeknek és minden krisztushívőnek a keresztény szeretetről (2005. december 25.)
DH	A II. Vatikáni Zsinat „Dignitatis humanae” kezdetű deklarációja a vallásszabadságról
FTV	<i>Felelősségünk a teremtett világért</i> – „Minden általa és érte teremtetett...” (Kol 1,16) – A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a teremtett világ védelméről 2008. december 4.
GS	A II. Vatikáni Zsinat „Az egyház a mai világban” című, „Gaudium et spes” kezdetű lelkipásztori konstitúciója (1965)
KEK	<i>A Katolikus Egyház Katekizmusa</i> (Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1997; Szent István Társulat, Budapest, 2002).
LE	II. János Pál pápa „Laborem exercens” kezdetű enciklikája (Castel Gandolfo, 1981. szeptember 14.)
MM	XXIII. János pápa „Mater et magistra” kezdetű enciklikája (Róma, 1961. május 15.)

- OA VI. Pál pápa „Octogesima adveniens” kezdetű apostoli levele (Róma, 1971. május 14.)
- PP VI. Pál pápa „Populorum progressio” kezdetű enciklikája (Róma, 1967. március 26.)
- PT XXIII. János pápa „Pacem in terris” kezdetű enciklikája (Róma, 1963. április 11.)
- QA XI. Pius pápa „Quadragesimo anno” kezdetű enciklikája (Róma, 1931. május 15.)
- RH II. János Pál pápa „Redemptor hominis” kezdetű enciklikája a Megváltóról (Róma, 1979. március 4.)
- RN XIII. Leó pápa „Rerum novarum” kezdetű enciklikája (Róma, 1891. május 15.)
- SRS II. János Pál pápa „Sollicitudo rei socialis” kezdetű enciklikája (Róma, 1987. december 30.)

Manhattani Nyilatkozat: A keresztény lelkiismeret hívó szava
(2009. november 20.)

A boldogabb családokért – A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a hívekhez és minden jóakarátú emberhez a házasságról és a családról Magyarországon (1999)

Igazságosabb és testvériesebb világot! A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia szociális körlevele a hívekhez és minden jóakarátú emberhez a magyar társadalomról (1996)

(Megjelent németül: Sozialhirtenbrief der Ungarischen Katholischen Bischofskonferenz an die Glaubigen, und an alle Menschen guten Willens; valamint angolul is: Toward a More Just and Brothely World – Pastoral letter of the Hungarian Bishops’ Conference to the Faithful and all Men of Good Will on the State of the Hungarian Society)

Papíralapú kiadásban megjelent dokumentumok, dokumentumgyűjtemények

- ETT *Az Egyház társadalmi tanítása – Dokumentumok.* (szerk.: Tomka Miklós – Goják János) Budapest: Szent István Társulat, é.n.
- ETTK IGAZSÁGOSSÁG ÉS BÉKE PÁPAI TANÁCSA: *Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma.* (ford. Dér Katalin és Horváth Pál; Szent István Kézikönyvek) Budapest: Szent István Társulat, 2007.
- STh I AQUINÓI SZENT TAMÁS: *A teológia foglalatata. Első rész.* Budapest: Telosz Kiadó, 1994.
- KEKK *A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma.* Budapest: Szent István Társulat, 2006.
- MKL *Magyar Katolikus Lexikon.* I–XV. (Szerk. Diós István) Budapest: Szent István Társulat, 1993–2010.
Internetes változat: <http://lexikon.katolikus.hu/>

